

նուն մը պէտք ըլլայ գրել կամ հնչել նէ, որչափ որ իրենց հիմակուան հնչմամբը կրնան նէ՝ կը ջանան հնչել ու գրել: Անաւանդ թէ հնուց լատինի մէջ յիշուած անուններն ալ շատ անգամ հիմակուան իրենց բուն հնչմունքովը կը բացատրեն. ինչպէս Վաղղիացիք ասորուան օրս մեր Մշակ թագաւորին անունը չեն գրեր Ատտինին հետեւելով Arsace, որ իրենց մէջը արտասուելով կը կարդացուի, այլ կը գրեն Archag, որ կատարեալ մեր հնչմանը կը պատասխանէ: Վմանապէս Պարսից և Հայոց Քրդական գաւառին անունը չեն գրեր հիւներուն պէս Atropatene, այլ ամենեւին մեր ու հին Պարսից հնչմանը համեմատ կը գրեն Aderbadagan, ու նոր Պարսից պէս ալ Azerbaïdjan: Երկրորդն է Մեդիացուց, Վերմանացուց, Ռուսաց և ուրիշ նոր ազգերուն գործածութիւնն ալ. որոնց օրինակը վերի դրած պատճառներնու հետ՝ յուսանք որ հերիք ըլլայ մեր կարծիքը հաստատելու ամէն նորահնար տառադարձութեան կանոններու դէմ:

Հ. Ե. Հ

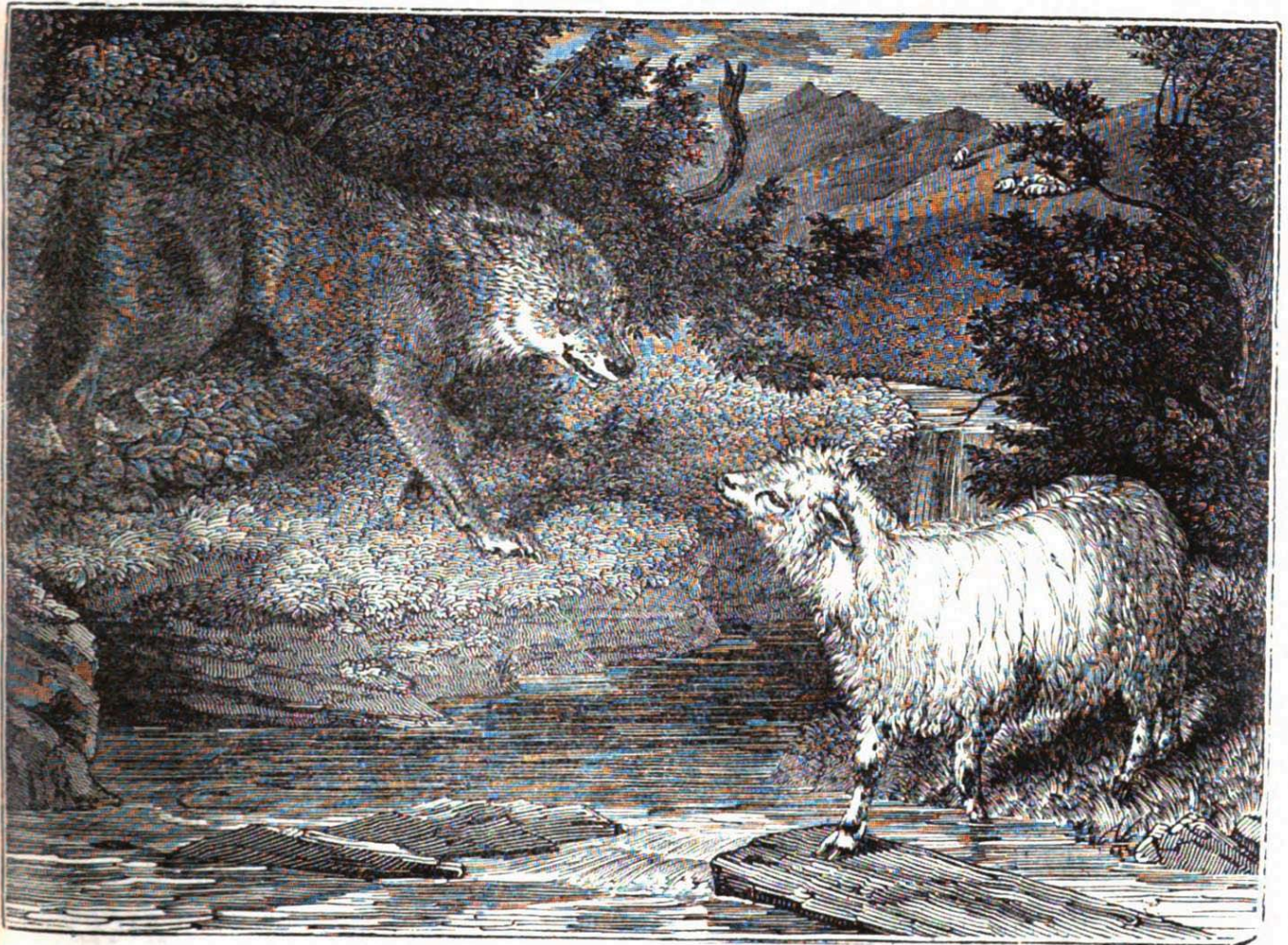
Լրաւ:

ԼԵԱԿԱՒՈՐ խօսակցութեանց համը ընդհանրապէս արեւելեան ու հին ազգերը աւելի կ'առնեն, քան թէ Եւրոպացիք կամ նոր ազգեր. և աս բանիս գլխաւոր պատճառը առջիններուն ծանրաբարոյ բնաւորութիւնն ու պարզամտութիւնն է: Վաւերացի ազգաց մէջ որոնք որ աւելի ծանր ու դեռ պարզամիտ են, անոնք աւելի կը սիրեն այլաբանական ու առակաւոր խօսակցութիւնները. բայց ամէն ազգաց ալ իմաստուն մարդիկ կը վկայեն թէ առակը շատ օգտակար բան է. վասն զի առանց մարդու սիրտը ծակելու՝ խրատ կուտայ ու սակ-

սութիւնը կ'իմացնէ իրեն, և միանգամայն կը զուարճացնէ:

Եւ որովհետեւ առակին մեծ կատարելութիւնը պարզ ու ընտանի ուժով գրուած ըլլալն է, առակ գրող հեղինակներուն մէջ անոնք միայն երեւելի ու անուանի եղեր են ամէն ազգաց մէջ, որոնք որ ուրիշներէն աւելի պարզ ու բնական ոճ մը ունեցեր են: Երկրորդ կ'իմացուի որ հին լեզուներով առակ գրելն ու միանգամայն աս պարզութիւնը և բնականութիւնը պահելը կրկին դժուարութիւն ունի. ուստի մեր լեզուին մէջ ալ գրաբառ գրուած առակները չեն կրնար իրենց վախճանին ինչպէս որ պէտք է հասնիլ, որովհետեւ գրաբառը վսեմ ծանրութիւն մը ունի որ շատ դժուարութեամբ կը յարմարի ընտանի բացատրութեանց: Եւ խարհաբառը աւելի յարմար կ'երևնայ աս տեսակ թեթեւ գրուածքներու. բայց որովհետեւ մեր աշխարհաբառն ալ գրեթէ ամենեւին չէ մշակուած, որչափ դժուար բան է Լաֆոնթէն գաղղիացւոյն պէս առակախօսի մը խօսքերը մեր աշխարհաբառովը բացատրել: Եւսովպոսի առակներուն աշխարհաբառ թարգմանութիւնը ընդհանրապէս ախորժելի եղած է մեր ազգին, ինչպէս որ ամէն մարդ ալ կը վկայէ. Վեդրոսի առակներն ալ որ լատին լեզուէ գրաբառ թարգմանուած ունինք, յուսանք որ ինչպէս մեզի ախորժելի եղած են, նոյնպէս մեր ուզգին ուսումնասիրացն ալ ախորժելի ըլլան քիչ ատենէն. իսկ Լաֆոնթէնին առակները յաջողութեամբ գրաբառ կամ աշխարհաբառ թարգմանելը այնչափ դժուար բան է որ կարծես թէ փորձ ընելն ալ աւելորդ աշխատանք է: Եւ սակայն աղէկ բանին հետեւելու ջանալն ալ գովելի բան մը ըլլալով, հոս մենք Վեդրոսի ու Լաֆոնթէնի անուանի առակներէն մէյմէկ առակ դնենք աշխարհաբառ ոտանաւոր թարգմանած:

Գայլ և Գառն :

ԳԱՅԼ ու գառնուկ մէկ առուակէ ջուր խմելու եկեր են .
 Գայլը վերով, իսկ գառն անկէ շատ վար հեռուն կեցեր են .
 Կ'ուզէ անգուծն անոր արիւնը մըտնելու բան գտնէ ,
 « Ատ թնջ կ'ընես , ինչո՞ւ իմ ջուրս կը պղծորես դուն » կ'ըսէ :
 Խեղճ գառն ահով գողով ասանկ կուտայ գայլուն պատասխան .
 « Պարոն , ինչպէս կրնամ ընել ես հրամանոցդ առանկ բան .
 Ահա քեզմէ կ'անցնի նախ ջուրն ու ետք ինծի կը հասնի » :
 Ճշմարտութեան ուժէն բերանն աս կողմանէ կը գոցուի .
 « Դուն չէիր որ , վեց ամիս կայ , անիծեցիր կ'ըսէ զիս » :
 Գառը կ'ըսէ . « Դեռ իմ ծնանիլս նոր եղաւ չորս ամիս : —
 Ուրեմն ան քու հայրդ էր անշուշտ » կատաղաբար կը կանչէ ,
 Ու խեղճ գառին վերան վազելն ու բըզըքտել մէկ կ'ընէ :
 ՓՆԴՐՈՍ

Կառնի և Եղեգն :

ՕՐ մը կառնին ասանկ կ'ըսէ եղեգին .
 « Ո՛րչափ դժբաղդ գըտնուեր ես դուն քան զիս .
 Թեթեւ փետուրն է քեզի բեռ մ'ահագին ,
 Բարակ հովէ մը մէկէն վար կը ծըռիս :
 Իսկ ես կարծես թէ լեռ մըն եմ շիփ շիտակ .
 Հով փոթորիկ՝ ինչ ալ ըլլայ հակառակ ,
 Բան չեմ սեպեր , ամենեին հոգս ալ չէ .
 Քեզի մըրրիկն ինձ զով քամի կը փըչէ :
 Խեղճ եղեգնիկ , գոնէ սա ցած ծառերուն
 Որ իմ շըքիս տակն են այսչափ բազմութիւն ,
 Գոնէ ասոնց տակն ըլլայիր կ'ըսէի ,
 Որ հովերէն ըզքեզ սիրով պահէի :
 Բայց դուն , ափսոս , լըճերու քով կը ծընիս ,
 Հովի բերան՝ ցած տեղ կ'ապրիս կը մեռնիս .
 Ալ ինչ ըսեմ . բայց քեզ ալ չեմ մեղադրեր .
 Քու ճակատիդ գիրն ալ ատանկ է եղեր : —
 Ատ քու սրբոյդ աղէկութիւնն է պարոն ,
 Որ ցաւակից կ'ըլլաս ինծի պէս խեղճուն .
 Բայց հոգ մ'ըներ . ես հովէն շատ վախ չունիմ ,
 Ո՛րչափ ոստիկ փըչէ՝ ծըռիմ կ'ազատիմ .
 Իսկ դուն ինչուան հիմա իրաւ գէմ գըրիր ,
 Բայց նայինք վերջդ ինչպէս կ'ըլլայ , լաւ ուշ գիր » :
 Խօսքը բերանն էր՝ մէյմ'ալ ինչ կը տեսնես .
 Երկընքին մէկ ծայրէն փրթաւ կրակի պէս

Մէկ փոթորիկ մը որ նրմանն եղած չէր :
Ծառն ըհ չընէր . եղէգը վար կը պառկէր :
Քանի գընաց՝ հոնն ու քամին կատղեցաւ .
Ելաւ կաղնին ու արմատով վար ընկաւ ,
Ան կաղնին որ գլուխն ամպերուն կը դըպչէր .
Ու ոտուըններն ինչուան դըժոխք էր հասեր :

ԼԱՅՈՒԹԻՆ

ԱՇԽԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Չինկեանէ ապօրին Վրայ Գեղեհութիւն :

ԼՐԵԻԵԼՑՈՑ մէջ սովորական խօսք
մը եղած է որ կ'ըսեն թէ աշխարհքիս
երեսը եօթանասուն ու երկուս ու կէս
ազգ կայ , ու աս կէս ազգը չինկեանէ
ըսուածն է : Եւ խօսքը թէպէտ կա-
տակով կ'ըսեն շատերը , բայց ոմանք
ալ կը հաւտան , ու կ'ըսեն թէ ամէն
ազգին ալ թափթըփուքը կամ գիրտը
սեպելու է աս ազգը . ուրիշներ ալ
կան որ ստոյգ տեղեկութիւն մը կը
փափաքին ունենալու աս զարմանալի
ազգին վրայ . անոր համար մենք ինչ
որ կըցանք հաւաքել ասոնց վրայ՝ հի-
մակուհիմա հոս համառօտ կերպով
մը կը դնենք :

Հատ մարդիկ եղան որ Չինկեա-
նէներուն պատմութիւնը գրել ուզե-
ցին , բայց գլխաւորներն են Արեւման ,
Պորթ , Վրամպ ու Ֆրոսսար . մենք
ալ աւելի ասոնցմէ կ'առնենք գլխա-
ւոր տեղեկութիւնները :

Եւ թափառական ժողովրդեան գրե-
թէ ամէն ազգ ու ամէն տեղ տարբեր
տարբեր անուններ կուտան . Տաճիկ-
ները չինկեանէ կ'ըսեն , Իտալացիք
ճիւնիարի , Գերմանացիք յիւնիւն ,
Գաղղիացիք պոնտիւն կամ էթիոպիէն ,
Ապանիացիք ճիւնիար , Լնգղիացիք
ճիւնիար : Մենք ալ գրաբառի մէջ
գնչուք բառը ասոնց համար ալ կը
գործածենք . իսկ ռամկօրէն Բոլա կ'ը-
սեն ասոնց հայաստանի զանազան
գաւառներուն մէջ : Հիմակուան աշ-
խարհագիրները , մանաւանդ Սալթ-

Պրուն ու Պալաի , աս կարծիքիս վրայ
են թէ աս ազգին բուն հայրենիքը
Հնդկաստանի Սինտ գետին քովերն
է , ու ան կողմերէն ելլելին հիմա
չորս հարիւր տարիի չափ կայ կ'ըսեն :
Եւ բանիս յայտնի ապացոյց մը աս է
որ արեւելքի Չինկեանէներուն լեզուն
Հնդկաստանի լեզուներուն շատնման
է . օրինակի համար հոս քանի մը բա-
ռեր դնենք Հնդկաց սանսքրիթ լե-
զունին ու հիմակուան Չինկեանէնե-
րուն լեզունովը :

ՍԱՆՍԳՐԻԹ . ՉԻՆԿԵԱՆԻ .

Շեր	Չեր	Ղուլի
Սանաշ	Սանաշ	Սարդ
Սալի	Սալի	Ղիշեր
Սաթի	Սաթի	Լըծաթ
Փանի	Փանի	Սուր
Տանի	Տանի	Լտամ
Լշի	Լաի	Լին , աչք
Պհի	Փի	Լըկիր

Սիայն թէ ամէն տեղ ասոնց լեզուն
միակերպ չէ , ու մէկմէկէ շատ կը
տարբերին . աս պատճառաւ որ շատ
օտար բառեր առած են ան ազգերու
լեզուներէն՝ որոնց մէջ կը բնակին :
( ) օրինակի համար , իրենց համարնե-
րուն տասը թուին մէջ կէս մը
Հնդկաց ու Պարսից բառերն են , կէս
մըն ալ Յունաց . որ ասոնք են .

1 Լ*	6 Չօլ
2 Տոյ	7 Լֆիւ
3 Թիւ	8 Ունօ
4 Շիւ	9 Լիւ
5 Փանշ	10 Տիւ

Կ'երեւայ թէ Իտալիայի ու Ապա-
նիոյ Չինկեանէները մոռցած են ի-
րենց բուն լեզուն , և ուրիշ նոր լե-
զու մը հնարած են որ ճիւնիարի կամ
յիւնիարի կ'ըսուի : Եւ լեզուին բա-
ռերէն շատը իրենց քովէն շինած են ,
կամ Ապանիացուց ու Իտալացուց լե-
զուէն առած . բայց ասոնց նշանակու-
թիւնն ալ փոխեր են , որպէս զի իրենք
միայն կարենան հասկընալ :

Սմանք կ'ըսեն թէ 100,000¹ չափ

¹ Այսինքն պոնտիւնի կամ էթիոպիէն :